

Bartomeu Martínez i Oliver
 Historiador d'Art tècnic de Patrimoni
 de l'Ajuntament d'Inca

El Museu, un instrument d'aprenentatge del segle XXI

L'acció cultural i educativa que ha de desenvolupar un museu ha d'anar dirigida al públic en general com a institució pública que és.

(Àngela García Blanco)

El museu del segle XXI és una institució cultural que representa en si mateixa un servei públic en relació directa amb els conceptes d'educació, de difusió i de comunicació. Les senyes d'identitat del museu provenen d'uns objectes (col·leccions que s'han recollit i conservat per preservar-les i tutelar-les) i d'una societat per a la qual es conserven dits objectes.

La seva difusió cultural consisteix actualment en la visita, l'atenció, la comprensió, l'aprenentatge i el plaer del públic davant l'oferta museística que ofereixen institucions. És en aquest context que té un paper educatiu important per a tota la societat.

Fent memòria històrica, l'any 1977 Kenneth Hudson consultor de la Unesco instava els museus a «transformar-se en els instruments socials i educatius que el món modern demanava» i afegia que, «si els museus no aconseguien respondre al canvi social i

reflectir-lo, deixarien de justificar el suport públic que rebien».²

Quan un visitant contempla una exposició, permanent o temporal, el museu ajuda a la formació personal i l'educació que afecta les persones al llarg de la seva vida. S'han de tenir molt en compte dos instruments fonamentals en les relacions del museu amb la societat, com són els departaments de difusió i les seves associacions d'amics. Avui en dia, juntament amb altres institucions actuen d'acord amb la possibilitat d'acostar la cultura a un públic més ampli i més actiu (escolars, universitaris...) a través d'activitats i de serveis cada vegada més participatius.

Concepte i funcions d'avui

Després de la Segona Guerra Mundial, i partir d'idees com la democratització de la cultura,³ els museus intenten transmetre el seu missatge a un gran nombre de persones mitjançant la utilització de diversos sistemes com la innovació en el llenguatge museogràfic i la seva aplicació a l'exposició a través de regles com el distanciament de l'arquitectura, la il·luminació selectiva i la senyalització diferenciada acces-

sible a tots els públics.⁴ També, el desenvolupament d'activitats tant a l'interior (tallers com els de la Fundació Pilar i Joan Miró de Palma i cicles de conferències com els de la Fundació Joan March de Palma) com a l'exterior (maletes pedagògiques de la Fundació "la Caixa" de Palma...).

La definició més acceptada del terme museu per la comunitat museística internacional actual és la que va aprovar l'International Council of Museums (ICOM) l'any 1974: «El Museu és una institució permanent, sense finalitat lucrativa, al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic que adquireix, conserva, investiga, comunica i exhibeix per a fins d'estudi, d'educació i de gaudi, testimonis materials de l'home i el seu entorn.»⁵ Fernando Martín opina que les funcions tradicionals de col·lecció, conservació i exhibició encara avui persisteixen, ja que són imprescindibles per ser instruments de comunicació i aprenentatge; apunta que la investigació de les col·leccions és una tasca imprescindible perquè il·lumina els objectes, ens en revela el significat, és una guia selectiva per a posteriors exposicions, ofereix elements de judici

per a adquisicions futures i obren nous camps de coneixement i, sobretot, capacita el museu per iniciar la difusió a la societat dels valors de les seves col·leccions a través de diversos mitjans.⁶

Per tant, les col·leccions (conjunts reunits i mantinguts en un ambient intel·lectual específic) converteixen els museus, no en magatzems d'objectes, sinó en magatzems de coneixements.

Difusió i educació en el Museu

Darrerament, el caràcter socialitzador del museu ha originat l'aplicació d'aquesta institució a una relació de termes com educació, didàctica, pedagogia, difusió i comunicació, que han de formar part del que ha de ser en essència el museu: la funció primordial és el *contacte directe amb el públic*.⁷

A Catalunya, la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus, manifesta a la seva introducció que la preservació del «patrimoni històric, artístic, arqueològic, tècnic i científic de Catalunya és un element bàsic a l'hora de promocionar-ne el coneixement, estudi i difusió entre tots els ciutadans». En general, els museus del segle XXI hauran de garantir la difusió dels seus fons públics tenint en compte quatre àrees que integren l'organització interna de la institució:

- Àrea de recollida: lloc on s'efectua la recepció d'obres d'art, el control d'entrada, venda de publicacions i altres serveis complementaris del museu.
- Àrea d'exposició: lloc on els usuaris trobaran la informació adequada per poder identificar cada un dels objectes exposats (nom, títol, autor, època, procedència i descripció).
- Àrea d'investigació: lloc on es facilita a l'usuari professional

la documentació de cada un dels objectes que constitueixen el fons del museu.

- Àrea de difusió: lloc on s'elaboren i redacten publicacions científiques i divulgatives. Correspon al departament tècnic de difusió estudiar les característiques, necessitats i motivacions del públic, programar les exposicions permanents i temporals del calendari anual i avaluar científicament la incidència de les exposicions en la societat.

Tenint en compte aquestes àrees de treball, cal dir que la importància que en l'actualitat es dona a la difusió dels museus no és casual perquè porta un missatge social de conservació i gaudi del patrimoni ja que «sense una comunicació efectiva i directa, els museus perden la seva finalitat».⁸

El llenguatge característic del museu, el seu sistema de comunicació específic i original, és l'exposició que s'ofereix a la societat, especialment als alumnes d'escoles i altres centres educatius regulats. Així el museu es converteix en un instrument d'aprenentatge en benefici dels alumnes, l'èxit del qual en major o menor grau dependrà fonamentalment dels professors.

La conjunció de dues forces, l'exposició i els recursos didàctics dels museus,⁹ provoca la difusió cultural de què hem parlat anteriorment, sense deixar de banda que els educadors del museu han d'esforçar-se per descobrir les àrees del currículum escolar que més interessin als alumnes, les formes d'ensenyança emprades als centres de secundària i els serveis aptes per desenvolupar el treball fruit de la visita al museu.

Conclusió

És evident la funció comunicadora dels museus del segle XXI. Potser aquesta seria una classificació orientada a explicar els objectius del museu com instrument d'aprenentatge ja que són dos els elements que el caracteritzen: les obres d'art i el públic, les col·leccions i la societat.

Quant al patrimoni històric i artístic:

- Donar a conèixer a la població el patrimoni cultural, natural, científic i autòcton, així com l'entorn social que el va fer possible a través dels objectes i documents investigats al museu.
- Explicar-ne els valors, tant els que fan referència a la pròpia cultura com els que acosten cultures semblants.
- Fomentar l'interès pel coneixement i l'acceptació d'altres models culturals allunyats de les pròpies arrels històriques.
- Col·laborar en la tasca col·lectiva de foment a l'estimació del patrimoni, amb la finalitat que al mateix temps que en gaudim el sapiguem transmetre a les futures generacions.

Quant al museu com a institució:

- Donar a conèixer el museu com a institució pública capaç d'interessar tot tipus de públic, tant pel valor de les seves col·leccions com per les activitats que realitza.
- Col·laborar en la dinàmica cultural i científica dels governs, consells i ajuntaments.
- Realitzar estudis amb altres museus o institucions de caràcter científic per ampliar coneixements, avaluar els resultats obtinguts i programar activitats conjuntes.
- Vetllar per la imatge interna i externa del museu amb espe-

cial atenció als mitjans de comunicació de masses.

Quant al públic i a la societat:

- Facilitar l'accés a les col·leccions i la documentació als estudiants interessats per les matèries artístiques perquè puguin avançar en els programes d'investigació.
- Potenciar la funció educativa del museu (*imatge ludicoformal*) perquè tant estudiants com educadors de centre dels diferents nivells d'aprenentatge trobin en el museu un recurs útil per complementar els programes d'estudi.¹⁰
- Assessorar institucions públiques sobre la seva organització interna perquè l'utilitzin com a suport de les activitats culturals.
- Informar el turisme cultural en la seva visita al museu per comprendre millor l'entorn. ♦

Bibliografia

- AUTORS DIVERSOS. *Políticas Culturales en Europa*. Madrid: Ministerio de Cultura, Secretaría General Técnica, 1980. (Colección Cultura y Comunicación, núm. 6)
- ALONSO, L. *Museología. Introducción a la teoría y práctica del museo*. Madrid: Editorial Itsmo, 1993.
- BOEHMER, M. *Museo y escuela. La práctica pedagógica en los museos de Alemania de Occidental*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Institut de Ciències de l'Educació, 1981.
- BOZAL, Valeriano; LLORENS, T. «Los museos en España». *Revista de Occidente*, núm. 177, Madrid, 1996.

BRAVO, I. «La organización y gestión de museos». *Boletín de la ANABAD*, núm. 1, Madrid, 1995.

GARCÍA, Ángela [et al.]. *Función Pedagógica de los Museos*. Madrid: Ministerio de Cultura, Secretaría General Técnica, 1980. (Colección Cultura y Comunicación, núm. 10)

HERNÁNDEZ, F. *Manual de Museología*. Madrid: Editorial Síntesis, 1994.

HUDSON, K. *Museums for the 1980s*, MacMillan for Unesco, 1977.

LORD, Barry; DEXTER, Gail. *Manual de gestión de Museos*. Barcelona: Editorial Ariel Patrimonio Histórico, 1998.

MARTÍN, Fernando. «Reflexiones en torno al museo en la actualidad». *Laboratorio de Arte*, núm. 7, Universidad de Sevilla, Sevilla, 1994.

MUNILLA, Gloria (coord.). *Introducción a la gestión d'organitzacions culturals*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2000. (Col·lecció Manuals, núm. 33).

PASTOR, M. I. «El museo como espacio socioeducativo». A: Colom, J. *Modelos de intervención socioeducativa*. Madrid: Editorial Narcea, 1987.

VALDÉS, María del Carmen. *La difusión Cultural en el Museo: servicios destinados al gran público*. Gijón: Ediciones Trea. Biblioteca de Economía y Administración Cultural, 1999.

Notes

(1) Blanco, Ángela et alii. *Función pedagógica de los museos*. Madrid: Ministerio de Cultura, Secretaría General Técnica, 1980, p. 15. (Colección Cultura y Comunicación, número 10).

(2) K. Hudson. *Museums for the 1980s*. MacMillan for UNESCO, 1977, p. 23.

(3) La democratització cultural es desenvolupa en els anys setanta del segle XX com a conseqüència del reconeixement dels drets humans i, en particular, del dret a la cultura. Pretén facilitar l'accés de tots els individus a la cultura per mitjà de la difusió de coneixements i la posada en funcionament d'equipaments cultu-

rais, afavorint el gaudi dels béns culturals per part de tota la societat. La democratització de la cultura és una manera d'actuar dinàmica que modifica en positiu les relacions entre la població i el patrimoni cultural. Per a més informació es pot consultar l'estudi titulat *Políticas Culturales en Europa*, Ministerio de Cultura, Madrid, 1980, p. 75, Cultura y Comunicación, núm. 6,

(4) Entre els pioners, Jean Gabus del Museu d'Etnografia de Nuechatel (Suïssa), Duncan F. Cameron de la Galeria de Art d'Ontario (Canadà) i Georges-Henry Rivière del Museu Nacional d'Arts i Tradicions Populars de París (França).

(5) Aquesta definició s'inspira directament en la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, que, en el títol 7, capítol II, article 59.3, expressa: «Són museus les institucions de caràcter permanent que adquireixen, conserven, investiguen, comuniquen i exhibeixen per a fins d'estudi, d'educació i de contemplació conjunts i col·leccions de gran valor històric, artístic, científic i tècnic o de qualsevol altra naturalesa cultural.»

(6) Martín, Fernando, «Reflexiones en torno al museo en la actualidad». *Laboratorio de Arte*, núm. 7, Universitat de Sevilla, Sevilla, 1994, p. 267.

(7) Hernández Hernández, F. *Manual de Museología*. Madrid: Editorial Síntesis, 1994, p. 81.

(8) Bravo Juega, I. «La organización y gestión de museos». *Boletín de la ANABAD*, núm. 1, Madrid, 1995, p. 177-193.

(9) Pastor Homs, M. I. «El museo como espacio socioeducativo». A: Colom, J. *Modelos de intervención socioeducativa*. Madrid: Editorial Narcea, 1987, p. 94-95.

(10) Bozal, Valeriano, Llorens, T. «Los museos en España». *Revista de Occidente*, núm. 177, Madrid, 1996, p. 93.